

ПОЈМОВНИК

-ACQUIS COMMUNAUTAIRE-

Acquis communautaire обухвата сву важећу регулативу Европске Уније (преко 12.000 докумената). Подељен је, према областима, на 31 поглавље. Земље које се прикључују Унији су у обавези да преузму Acquis у потпуности и да са њим ускладе своје национално законодавство.

-АНТИШТРАЈК КЛАУЗУЛА-

Антиштрајк клаузула је одредба колективног уговора којом се синдикати одричу права на штрајк.

-БРУТО ДРУШТВЕНИ ПРОИЗВОД-БДП

Бруто друштвени производ представља укупна тржишна вредност свих добара и услуга произведених у једној земљи, током једне године. Натуралну структуру БДП чине средства за производњу и средства за потрошњу, а вредносну структуру: материјални трошкови, амортизација и национални доходак.

-БРУТО НАЦИОНАЛНИ ПРОИЗВОД-БНП

Бруто национални производ представља укупну тржишну вредност свих добара и услуга реализованих од држављана једне земље, у земљи и иностранству. Бруто национални производ рачуна се на годишњем нивоу и представља макроекономски показатељ привреде једне земље.

-БУЏЕТСКА ГОДИНА-

Буџетска година означава временски период трошења средстава одређених буџетом владе. Фискална година у буџету Републике Србије траје од 1. јануара до 31. децембра текуће године. Средства намењена трошењу у једној години не могу се преносити у наредну годину.

-ВЛАДАВИНА ПРАВА-

Владавина права представља начин ограничавања власти и на тај начин спречавања концентрације моћи носиоца власти. То је пре свега правно-политички идеал коме се у демократском друштву тежи, али се никада у потпуности не може постићи. Владавина права подразумева да сви закони који се доносе поседују одређена формална својства: да су универзални и општи, да се односе на све подједнако, да су проспективни, а не ретроактивни.

Она се често изједначава са њој блиским појмовима конституционализма (подела и међусобна контрола власти, независност судства, поштовање основних људских слобода и права, поштовање правних процедура) и правне државе (усаглашеност свих правних аката са законом, односно са уставом и њихово поштовање, како од стране појединаца тако и институција)

-ГЛОБАЛИЗАЦИЈА-

Глобализација је процес који се дешава у савременом свету под утицајем брзог научно технолошког развоја, посебно у области комуникација, а чије су последице

пораст повезивања, међусобног утицаја и зависности процеса и догађања у савременом свету. Иако се најчешће се односи на пораст размене добара, услуга, људи и идеја, глобализација је се тиче целокупног савременог начина живота.

-ГРАЂАНСКО ДРУШТВО-

Савремено друштво које је настало током процеса друштвених промена које су започеле још у 15 веку. најчешће се назива грађанским друштвом. Његове предпоставке су демократија, владавина права и тржишна привреда, а основ чини грађанин, односно слободан појединац. Грађанско друштво обухвата појединце и групе, институције и организације (предузећа, банке, цркве, спортска друштва, универзитете, културне установе...) у које се грађани удружују и организују ради задовољавања најразличитијих потреба и интереса, а независно од државне власти али поштујући њен легитимитет.

-ДРЖАВА БЛАГОСТАЊА-

Држава благостања (welfare state) је модел државе изграђене у земљама Западне Европе у периду после Другог светског рата захваљујући дугогодишњој владавини социјалдемократских партија. Она почива на три стуба: политичком либерализму, кејнзијанској економији и развијеној социјалној политици чији је циљ пуна запосленост, висок ниво социјалне заштите и социјалних услуга - не само за традиционално угрожене групе већ и за нове друштвене, ризичне групе - висок стандард социјалних услуга, посебно значајна улагања у образовање, разни видови субвенција и редистрибуције, висок животни стандард за све друштвене слојеве. У таквим условима је порасла улога радничких синдиката, колективног преговарања, разних видова економске демократије и трипартитних тела намењених социјалном партнерству и заједничком планирању (социјално-економски савети и слична тела). Резултат је, релативно, економско и социјално уједначавање животних услова и могућности који не зависе само од зараде и позиције на тржишту. Држава благостања комбинује супротстављене принципе динамизма и продуктивности тржишних механизма са принципом социјалне правде. Након велике рецесије седамдесетих и осамдесетих година двадесетог века у неким земљама Западне Европе је дошло до редефинисања ове политике (В. Британија).

-ДРУШТВЕНИ ПРОИЗВОД-ДП

Друштвени производ представља укупност финалних добара. Натуралну структуру ДП чине средства за рад (без предмета рада) и средства за потрошњу, а вредносну структуру чине: амортизација и национални доходак.

-ЕВРОПСКА БАНКА ЗА ОБНОВУ И РАЗВОЈ –

(EUROPEAN BANK FOR RECONSTRUCTION AND DEVELOPMENT-EBRD)

Европска банка за обнову и развој је међународна финансијска организација која је основана 1991. године, са циљем да помогне структурне промене и развој тржишне економије у бившим социјалистичким земљама. Банка пре свега подстиче програме и реформе који су засновани на приватним инвестицијама, приватизацији, развоју предузетништва и конкуренције, ојачавању финансијских институција, заштити

животне средине. Банка у свом чланству има 61 земљу из централне и источне Европе и централне Азије.

Организацијом руководи *Одбор гувернера*, у кога свака чланица именује свог представника, *Одбор директора и Председник банке*.

Седиште Банке је у Лондону, Велика Британија.

Република Србија је чланица Банке, која је од 2001. до 2006. инвестирала у Србију 1.108 милиона евра.

-ЕВРОПСКА ИНВЕСТИЦИОНА БАНКА- (EUROPIAN INVESTITION BANK-EIB)

Европска инвестициона банка-ЕИБ је финансијска институција Европске уније, основана Римским споразумом 1957.године. Земље чланице ЕУ уједно су и чланице ЕИБ (мада Банка данас финансира и програме у земљама ван ЕУ). ЕИБ има задатак да подстиче процесе европских интеграција, уравнотежен регионални развој и економско и социјалну кохезију својих чланица. Банка одобрава средства, у виду дугоричних зајмова, за програме развоја недовољно развијених регија, инфраструктуре, индустрије, малих и средњих предузећа и заштите животне околине.

Банком руководи *Савет гувернера* кога чине министри финансија земаља чланица, *Одбор директора и Управни одбор*.

Седиште банке је у Луксембургу.

-ЕВРОПСКА КОНФЕДЕРАЦИЈА СИНДИКАТА- (EUROPIAN TRADE UNION CONFEDERATION -ETUC)

Европска конфедерација синдиката (ЕКС) је основана 1973. године од стране 17 кровних националних синдикалних удружења из земаља које су у том тренутку биле чланице ЕЕЗ. Данас ЕКС има у свом чланству 81 организацију и окупља преко 60 милиона чланова националних синдиката. Уједињени грански синдикат "Независност" има статус посматрача.

Конфедерација је основана ради укључивања синдиката у креирање и реализацију политике ЕЕЗ. Данас, у оквиру ЕУ, Конфедерација се бори за унапређење синдикалних права, пуну запосленост, професионално оспособљавање, ширење индустријске демократије и заштиту других права везаних за рад.

ЕКС има 12 гранских организација: ЕАЕА-European Arts and Entertainment Alliance (забава), EUROСOP-European Confederation of Police (полиција), ЕFBWW-European Federation of Building and Woodworkers' (грађевинарство и дрвна индустрија), ЕFJ-European Federation of Journalists (новинари), ЕFFAT-European Federation of Food, Agriculture and Tourism Trade Union (производња хране, пољопривреда и туризам), ЕMF-European Metalworkers' Federation (металска индустрија), ЕMCEF-European Mine, Chemical and Energy Workers' Federation (рударство, хемијска и електроиндустрија), ЕPSU-European Federation of Public Service Union (јавне службе), ЕTF-European Transport Workers' Federation (транспорт), ЕTUCE European Trade Union Committee for Education (образовање), ЕTUF-European Trade Union Federation-Textiles, Clothing and Leather (текстилна и кожна индустрија, конфекција), UNI-EUROPA -Union Network International (услугне делатности).

-ЕВРОПСКА СОЦИЈАЛНА ПОВЕЉА-

Повеља је донета 1961. године, а 1991. године је измењена у складу са социјалним променама до којих је дошло на европском простору током година. Повеља представља стратешки документ Савета Европе за дефинисање стандарда радног и социјалног законодавства који се, ратификацијом Повеље од стране појединих земаља, уграђују у национална законодавства. Земља потписница може ратификовати Повељу у целини или поједине њене делове али најмање девет чланова, тзв основних права. Повеља дефинише основне стандарде у следећим областима рада и социјалне политике: право на рад, право на правичне услове рада, право на безбедне и здраве услове рада, право на правичну накнаду, право на достојанство на послу, права запослених и послодаваца на слободу удруживања и оснивање синдикалних и послодавачких организација, право на колективно преговарање, право запослених на информисање и учешће у процесу одлучивања, посебна права деце и омладине у процесу рада, права жена у вези материнства, права везана за слободу избора занимања, права на професионални развој, права у области социјалне заштите-право на здравствену, социјалну заштиту, на медицинску помоћ, права хендикепираних особа, друштвена, правна и економска заштита породице, заштита радника миграната, право на једнаки третман, полна равноправност, права старијих лица на социјалну заштиту, право на становање, право на заштиту од сиромаштва и социјалну искљученост.

-ЕВРОПСКА УНИЈА- (EUROPIAN UNION-EU)

Европска унија је заједница држава (тренутно 25) које спроводе низ заједничких политика. Унију није лако дефинисати јер у себи садржи елементе различитих модела (федерација, конфедерација, унија...)

Почетак удруживања европских земаља најавио је Роберт Шуман, тадашњи француски министар спољних послова, на конференцији за штампу, 9 маја 1950. године представљањем предлога за стварање наднационалне организације која би се старала о производњи угља и челика у Европи. Предлог је био део идеје о потреби уједињења европских земаља (Европски покрет). Договор је постигнут 1951. године Париским уговором којим је формирана Европска заједница за угаљ и челик у коју су ушле Белгија, Француска, Холандија, Италија, Луксембург и Немачка. Након тога су 1957. године Римским уговором формирана још два заједничка тела: Европска заједница за атомску енергију-Еуроатом и Европска економска заједница, која је требало да обавља остале заједничке послове. Све до половине шездесетих то су била три независна тела која су затим уједињена у ЕЕЗ. У оквиру ЕЕЗ су се, некад брже некад спорије, развијале заједничке политике: царине, пољопривреда, заједничко тржиште, заједничка монетарна политика, пореска хармонизација, заједнички социјално-политички програми... ЕЕЗ је применована у Европску унију у Мастрихту 1992. године. Уговором из Мастрихта интеграциони процеси су груписани око три стуба: први стуб чине три међународне организације, Европска заједница за угаљ и челик, Европска економска заједница, Европска заједница за атомску енергију и њихове заједничке економске политике, други стуб чине заједничке спољне и политике безбедности и трећи стуб чини сарадња у области правде и унутрашњих послова. Године 1999.

ступа на снагу уговор о Монетарној унији, односно о увођењу заједничке валуте: 1. јануар 2002. године евро је заменио 11 националних валута. Пред грађане Уније је 2004. изложен нацрт устава ЕУ који је до 1. новембра 2006. требало да ратификују све земље чланице. Међутим то је, за сада, учинило само 18 земаља, Француска и Холандија су одбиле, а остале још нису започеле процес.

Проширења: прво проширење Заједнице је почело 1973. године када су се прикључиле Данска, Ирска и Велика Британија, затим следе друга проширења: 1981. године: Грчка, 1986. године: Португалија и Шпанија, 1995. године: Аустрија, Финска и Шведска, 2004. године: Чешка Република, Естонија, Кипар, Летонија, Литванија, Мађарска, Малта, Пољска, Словачка и Словенија. Тренутно Унија има 25 равноправних чланица и окупља преко 450 милиона становника.

Циљеви и мотиви удруживања су били: потреба да се очува мир и обезбеди сигурност у послератној Европи, потреба да се европске земље обнове на демократским принципима, економски развој, стабилност и просперитет, као и жеља неких земаља за очување међународног положаја и моћи европских земаља, док је за Немачку то био начин реинтеграције у Европу.

Данас су циљеви ЕУ: привредни и друштвени развој европских земаља, потврђивање властитог идентитета на међународном плану, заштита права и интереса свих грађана, изградња простора слободе, безбедности и правде.

Институције ЕУ су: *Европски парламент*, *Европски Савет* (или Савет Европе), *Савет Министара* (или Савет Европске уније), *Европска комисија* и *Европски суд правде*.

Симболи: химна ЕУ је адаптирана Девета симфонија (Ода радости), застава плаве боје са дванаест златних звездица (број звездица је сталан) и Дан Европе, 9. мај.

-ЕКОНОМСКИ И СОЦИЈАЛНИ КОМИТЕТ- (ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE-ESC)

Економски и социјални комитет је консултативно тело ЕУ које се својим ставовима и мишљењима укључује у процес креирања политике ЕУ. Укључивање Комитета у процес обликовања политике углавном почиње пре стварног процеса доношења одлука: органи Уније прибављају мишљење Комитета пре него се упусте у процес одлучивања. Када се баве питањима образовања, културе, здравства, трансевропских саобраћајница и питањима економско-социјалне кохезије, органи Уније су у обавези да консултују Комитет.

Циљеви: осим што је *дискусиони форум организованог цивилног друштва* Комитет има задатак да ради на припреми проширења ЕУ и ширењу европских идеја.

Број чланова Комитета из појединих држава се одређује зависно од величине државе, а чине га представници послодаваца, радника и представници различитих организација цивилног друштва (уобичајен је трећински паритет). Од чланова се очекује да репрезентују интересе својих група а не интересе својих држава. Комитет од 2005. може да броји највише 344 чланова (тренутно има 317 чланова).

-ЕКОНОМСКИ И СОЦИЈАЛНИ САВЕТ ОУН- (OUN ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL-ECOSOC)

Економски и социјални савет је основан да врши координацију рада специјализованих агенција и комисија УН које се баве економским, социјалним и

са њима повезаним питањима. Савет представља главни форум за разговор о овим питањима и за формулисање препорука које су намењене органима УН и чланицама. Циљ Савета је унапређење животног стандарда, запослености, економског и социјалног прогреса, тражење могућих решења за економска, социјална и здравствена питања, помагање међународне културне и образовне сарадње и поштовање људских права и основних слобода..

Савет израђује студије и извештаје о овим питањима, организује међународне конференције, прати спровођење донетих одлука. Савет сарађује са представницима привреде, великим бројем невладиних организација као и академским установама .

Генерална скупштина УН бира чланове савета (54 члана), на период од три године, на основу географског принципа.

-ЗАКОН О МИРНОМ РЕШАВАЊУ РАДНИХ СПОРОВА-

Закон о мирном решавању радних спорова ("Службени гласник" број 125 од 22. новембра 2004.) је закон којим се уређују начин и поступак мирног решавања колективних и индивидуалних радних спорова, избор, права и обавезе миритеља и арбитра и друга питања значајна за мирно решавање радних спорова.

Закон је донет ради уређивања поступка мирног решавања колективних и индивидуалних радних спорова, успешнијег функционисања система колективног преговарања, унапређења заштите радних права и интереса, јачања социјалног дијалога и хармонизације нашег радног законодавства са међународним правом.

У његовој припреми су учествовала сва три социјална партнера: представници Владе Републике Србије, представници Савеза самосталних синдиката Србије, Асоцијације слободних и независних синдиката и Уједињених гранских синдиката "Независност" и представници Удружења послодаваца Србије и Удружења индустријалаца и предузетника Србије.

-ЈАВНИ РАДОВИ –

Организовање јавних радова на пословима који захтевају ангажовање великог броја радника, као што је изградња путева, мостова, јавних грађевина и слично, је мера економске политике која се користи у циљу решавања високе незапослености. Најпознатији план јавних радова је реализован током тридесетих година у Америци под називом Њу дил (New Deal). Смисао Њу дила је био, да у условима масовне незапослености, уместо социјалне помоћи незапосленим људима обезбеди могућност за рад и зараду.

У Србији је *Националним акционим планом запошљавања за период 2006.-2008.* и *Националном стратегијом запошљавања за период 2005.-2010.* предвиђено организовање јавних радова, ради радног ангажовања незапослених лица, пре свега за запошљавање радника чије је запошљавање отежано.

-КОЛЕКТИВНИ РАДНИ СПОРОВИ-

Колективни радни спорови су спорови који су настали поводом повреде или тумачења колективних радних права, интереса и обавеза. Могу настати у процесу колективног преговарања (интересни) али током тумачења и примене колективног уговора (правни) а решавају се мирним и конфликтним методама.

Према *Закону о мирном решавању радних спорова*, Републике Србије из 2005., члан 2. под колективним радним спором се сматра спор поводом закључивања, измена и допуна или примене колективног уговора, остваривања права на синдикално организовање и штрајк. Странама у колективном спору сматрају се учесници у закључивању колективног уговора у складу са законом.

-КОЛЕКТИВНИ УГОВОРИ-

Колективни уговори су правни инструмент којим се уређују права, обавезе и одговорности из радних односа од значаја за запослене и послодавце. Ови уговори обично садрже три групе питања: материјална права и обавезе, процедурална питања и санкције за неизвршавање уговорених обавеза. Будући да су уговори постали значајан извор радног права поставља се питање њиховог односа са законом, што је у развијеним демократским земљама решено на тај начин што закони дефинишу само минималне стандарде радног законодавства, док друга питања препуштају колективним уговорима. Уговори могу да се закључују на различитим нивоима - националном, гранском и на нивоу предузећа.

По Закону о раду, Републике Србије из 2005. године колективни уговори могу бити општи, посебни и колективни уговори код послодавца:

- општи колективни уговор закључују репрезентативно удружење послодаваца и репрезентативни синдикат основани за територију Републике Србије
- посебан колективни уговор за грану, групу, подгрупу или делатност закључују репрезентативно удружење послодаваца и репрезентативни синдикат основани за грану, групу, подгрупу или делатност
- посебан колективни уговор за територију јединице територијалне аутономије и локалне самоуправе закључују репрезентативно удружење послодаваца и репрезентативни синдикат основани за територијалну јединицу за коју се закључује колективни уговор
- посебан колективни уговор за јавна предузећа и јавне службе закључују оснивач, односно орган који он овласти, и репрезентативни синдикат.
- посебан колективни уговор за лица која самостално обављају делатност у области уметности или културе закључују репрезентативно удружење послодаваца и репрезентативни синдикат.
- посебан колективни уговор за спортист, тренере и стручњаке у спорту закључују репрезентативно удружење за спортску делатност у физичкој култури и уметности или културе закључују репрезентативно удружење послодаваца и репрезентативни синдикат.
- колективни уговор код послодавца за јавна предузећа и јавне службе закључују оснивач, односно орган који он овласти, репрезентативни синдикат код послодавца и послодавац.
- колективни уговор код послодавца закључују послодавац и репрезентативни синдикат код послодавца.

-КОЛЕКТИВНО ПРЕГОВАРАЊЕ-

Колективно преговарање је инструмент уређивања међусобних односа и права запослених и послодаваца којим се врши усклађивање њихових различитих интереса. У процес преговарања је укључена и држава на више начина: пре свега

стварањем правног мислеа, као послодавац у јавном сектору, различитим мерама којима подржава дијалог. Циљ преговарања је, најчешће, потписивање колективног уговора.

Колективно преговарање се може успоставити тек на одређеном нивоу социјално-економског развоја друштва и развоја синдикалног покрета, када се стекну одређени услови као што су: демократски систем власти, плурализам, равнотежа снага социјалних партнера, аутономија воље преговарачких страна и др.

-КОРПОРАТИВНА ДРЖАВА-

Корпоративна држава је модел државе заснован на друштвеном споразуму кључних друштвено-економских група - радника, организованих у синдикате, послодаваца и државе, око важних друштвених питања. Карактеристике корпоративног модела су: репрезентативност у заступању интересних група, њихова аутономност и добровољно удруживање у циљу решавања конфликтних друштвених ситуација. Институционално, дијалог и договарање су обично смештени у трипартитна тела попут социјално-економских савета и сличних тела. Заговорници овог модела сматрају да он, више него други модели савремене демократије, има потенцијала за решавање друштвених сукоба јер доприноси политичкој стабилизацији и класном компромису, омогућава интегрисање рада у политику и врши допуну политичке демократије економском.

Неки теоретичари, један број земаља западне Европе, на пример Шведску, називају *корпоративном или интегрисаном државом благостања*.

Савремену корпоративну државу треба разликовати од преиндустријског корпоративизма и екстремног, ауторитарног корпоративизма Немачке, Италије и Јапана, тридесетих година двадесетог века.

-ЛОК-АУТ-

Локаут је отворена акција послодаваца уперена против захтева запослених, која подразумева привремено затварање предузећа и отпуштање свих радника, као начин решавања конфликтних ситуација.

-ЛИБЕРАЛНИ и НЕОЛОБЕРАЛНИ ПРИСТУП СОЦИЈАЛНОМ ДИЈАЛОГУ-

Класични либерализам је настао у 18. веку као идеологија нове грађанске класе, и полази од права свакога човека на живот, сигурност, својину и слободу. Будући да либерализам уважава тржиште као једини адекватни инструмент економских односа, њему одговара минимална држава са веома рестриктивном социјалном политиком. Социјална давања су строго контролисана и усмерена само на одређене угрожене групе јер, сматра се да, све друго дерогира тржишне импULSE и виталност привреде. У складу са тим, социјални дијалог је антитржишна категорија која уноси елементе договорне економије и умањује ефикасност привредног деловања, али и антилиберална, јер угрожава самосталност привредних субјеката.

Неолиберализам, настао у двадесетом веку, враћа се изворном либерализму и свој вредносни систем заснива, такође, на три упоришне тачке: слобода, индивидуализам, и неједнакост. Централна категорија неолиберала је слобода која омогућава појединцу да максимално искористи своје способности и шансе ("*свако*

је ковач своје среће"). Индивидуална слобода се у пуној мери може остварити само у условима слободног предузетништва подложног законитостима тржишта и свођења државе и њене интервенције на минимум. У складу са тим, за неолиберале је неприхватљива идеја социјалне правде коју виде као супротност идеји слободе и економске ефикасности. Социјални проблеми се третирају, искључиво, као индивидуални проблеми, те нема места ни социјалном дијалогу.

-ЛИСАБОНСКА СТРАТЕГИЈА-

Лисабонска стратегија је документ ЕУ, усвојен од Европског савета марта 2000. године. Главни циљ стратегије је развој економије засноване на знању, која треба да допринесе повећању запослености и животног стандарда грађана. Унија, како пише у Стратегији, треба да "постане најкомпететнија, динамична и на знању заснована економија, способна за одрживи економски раст са бројним и бољим пословима и са већом социјалном кохезијом".

Тиме се Унија опредељује за модернизацију свог социјалног модела чији циљ није само већа запосленост већ и инвестирање у људе и њихова знања, као и борба против социјалне искључености. Стратегија идентификује следеће приоритете: јачање унутрашњег тржишта, истраживање и развој, обрзовање, иновације, предузетништво, запосленост, социјална кохезија, заштита околине, одрживи развој.

-МЕЂУНАРОДНА КОНФЕДЕРАЦИЈА СИНДИКАТА (INTERNATIONAL TRADE UNION CONFEDERATION -ITUC)

Међународна конфедерација синдиката-МКС је формирана новембра 2006. године удруживањем две велике међународне синдикалне конфедерације: Међународне конфедерације слободних синдиката-МКСС (International confederation of Free Trade Unions-ICFTU) и Светске конфедерације рада-СКР (World confederation of labour-WCL) и окупља 304 синдикалне организације из 153 земаља света, у које је удружено преко 168 милиона радника (подаци из новембра 2006.године). Конфедерација је настала као одговор на глобализацију економије и има за циљ мобилизацију синдиката и изградњу глобалне стратегије рада која би се супроставила глобалној стратегији капитала у циљу заштите основних људских права и омогућавања социјалне правде, једнакости, мира, слободе и демократије за све радне људе, било где и у било којим условима да раде. Више него икада раније у историји, констатује се у документима организације, радни људи су суочени са неограниченом глобализацијом капитала која на различите начине угрожава њихове интересе и стога је нужна поновна интернационализација синдикалног покрета (Устав МКС, циљеви).

Организацијом руководи *Конгрес* који се састаје сваке четири године, *Генерални савет* и *Извршни биро* на челу са *Генералним секретаром* (садашњи Генерални секретар је Guy Ryder).

Седиште организације је у Бриселу, Белгија.

Савез самосталних синдиката Србије и УГС "Независност" су чланице Конфедерације.

-МЕЂУНАРОДНА КОНФЕДЕРАЦИЈА СЛОБОДНИХ СИНДИКАТА (INTERNATIONAL CONFEDERATION OF FREE TRADE UNIONS-ICFTU)

Међународна конфедерација слободних синдиката-МКСС је основана 1949. године од стране синдиката из 53 државе Западне Европе и Северне Америке. Организација је окупљала преко 240 националних синдикалних организација из 156 земаља света, које су представљале 155 милиона чланова (подаци из 2006). Престала је да постоји удруживањем са Светском конфедерацијом рада-СКР (World confederation of labour-WCL) у Међународну конфедерацију синдиката - МКС (International Trade Union Confederation-ITUC), новембра 2006. године.

Циљеви МКСС су били: што виша запосленост и виши радни стандарди, борба за синдикална права, борба за једнакост жена, раса и миграната, побољшање положаја синдикалних организација и њихова међусобна помоћ и сарадња, подизање општег просперитета и међусобне сарадње свих земаља света ... МКСС се, посебно, залагала за ратификацију основних радних стандарда садржаних у конвенцијама Међународне организације рада.

Конфедерација је имала три главне регионалне организације: АПРО за Азију и Пацифик, АФРО за Африку и ОРИТ за Америчке земље.

Седиште организације је било у Бриселу, Белгија.

МЕЂУНАРОДНА ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА- (INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION-ILO)

Међународна организација рада-МОП је основана 1919. у оквиру Друштва народа, а од оснивања ОУН ради као једна од њених специјализованих агенција.

Организациона структура МОПа је заснована на принципу трипартитности, односно у саставу његових тела учествују представници синдиката, послодаваца и влада. Циљеви МОПа су: социјална правда, стварање хуманог система рада, регулисање радног времена, регулисање понуде радне снаге, борба против незапослености, гарантоване зараде које омогућавају нормалне услове живота, заштита деце, малолетника и жена на раду, синдикалне слободе... Организација усваја конвенције и препоруке којима се постављају стандарди из области рада, синдикалних слобода и услова рада. Ратификацијом конвенција МОПа земља се обавезује да своје радно законодавство усагласи са одредбама конвенција, а ако те не учини, конвенције се непосредно примењују. Препоруке МОПа садрже упуства за примену конвенција.

Од посебног значаја за социјални дијалог су :

Конвенције број: 84, 87, 98, 135, 141, 151, 156 и

Препоруке број: 91, 92, 94, 113, 129, 130, 143, 149, 159 и 163.

-МЕЂУНАРОДНИ МОНЕТАРНИ ФОНД- (INTERNATIONAL MONETARY FUND-IMF)

Међународни монетарни фонд-ММФ је међународна финансијска организација основана 1946. године у циљу обнове међународне економије. Непосредни циљеви Фонда су били: успостављање и унапређивање монетарне сарадње и размене, пружање помоћи земљама у вези платних биланса и стабилности девизних курсева и тиме подстицање економског развоја. Временом су се циљеви Фонда развијали и мењали, тако да је након распада социјалистичких земаља, Фонд преузео на себе

задатак помагања транзиционих процеса у новонасталим земљама. ММФ својим чланицама, којих тренутно има 185, пружа финансијску помоћ, техничку помоћ и врши надзор над спровођењем програма. Средства Фонда чине уплате чланица које се врше 75% у националној валути а 25% у такозваним специјалним правима вучења, која представљају нови облик међународног плаћања. Земље чланице које имају проблем са дефицитом платног биланса могу под одређеним условима, а у складу са величином своје квоте, да добију кредите од Фонда. Врсте кредита су се током година мењале.

Фондом руководи *Одбор гувернера, Одбор извршних директора и Директор.*

Седиште организације је у Вашингтону, САД.

Србија је наследила чланство у фонду од бивше Југославије.

-МЕЂУНАРОДНО УДРУЖЕЊЕ ЕКОНОМСКОХ И СОЦИЈАЛНИХ САВЕТА И СЛИЧНИХ ИНСТИТУЦИЈА

(INTERNATIONAL ASSOCIATION OF ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL and SIMILAR INSTITUTION)

Међународно удружење економских и социјалних савета и сличних институција је основано 1999. године од стране социјално-економских савета из различитих земаља света. Тренутно Удружење окупља око педесет социјално економских савета и сличних институција (попут Економског и социјалног савета ОУН - ECOSOCа и Економског и социјалног комитета ЕУ). Циљ удруживања је: подстицање дијалога и размене мишљења и информација између чланица, оснаживања дијалога између економских и социјалних партнера у свету, подршка оснивању социјално-економских савета у земљама у којима они не постоје, како би се заједнички допринело просперитету и економском развоју народа у складу са принципима Уједињених Нација и Универзалне декларације о људским правима и принципа Међународне организације рада.

Начин рада: Удружење организује, сваке друге године, *Међународне конференције*; између конференција Удружењем управља *Генерална скупштина, Одбор и Генерални секретаријат.*

Седиште Генералног секретаријата је у Паризу, Француска.

-МЕХАНИЗМИ РЕШАВАЊА КОЛЕКТИВНИХ РАДНИХ СПОРОВА-

Механизми решавања колективних радних спорова могу бити мирни и конфликтни. У мирне спадају мирење, посредовање и арбитража: *мирење*- је усаглашавања ставова супротстављених страна уз помоћ особа са стране; *посредовање* - је усаглашавање ставова супротстављених страна уз шира овлашћења и активнију улогу посредника који имају право да дају предлоге, мишљења, препоруке; *арбитража*- је процес у коме стране у спору споразумно бирају арбитра који доноси одлуку о начину разрешавања спора.

Мирење, посредовање и арбитража представљају и три степена процеса мирног разрешавања спорова (обично тим редом, мада се, на пример у САД креће од арбитраже).

У конфликтне спадају: штрајкови, радничке страже, одбијање прековременог рада, бојкот, саботаже, пасивни отпор и др.

-МИЛЕНИЈУМСКИ ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА

Земље чланице Уједињених нација су Миленијумском декларацијом, донетом септембра 2000. године, поставиле циљеве међународног развоја које треба достићи до 2015. године. Ти циљеви су: искорењивање крајњег сиромаштва и глади; остваривање универзалног основног образовања; промовисање једнакости полова и давање права женама; смањивање смртности деце; побољшање материнске и здравствене заштите; борба против HIV/AIDS, туберкулозе и осталих болести; осигурање самоодрживости животне средине; развијање глобалних партнерских односа ради развоја и јачања улоге УН.

-МИНИМАЛНА ЦЕНА РАДА-

Минимална цена рада је цена рада неопходна за одржавање егзистенцијалног минимума радника и његове породице и зависи од степена развоја националне економије, снаге синдикалног покрета и других чиниоца и разликује се од земље до земље.

По *Закону о раду*, Републике Србије из 2005. године, минималну зарату утврђује Социјално-економски савет Републике Србије, за период од шест месеци, полазећи од: трошкова живота, кретања просечне зараде у Републици, егзистенцијалних и социјалних потреба запосленог и његове породице, стопе незапослености, кретања запослености на тржишту рада и општег нивоа економске развијености Републике.

-МОБИНГ-

Мобинг је појава психичког малтретирања радника на раду која може имати различите манифестне облике (узнемиравање, застрашивање, понижававање, изолација..). Најчешће је у питању узнемиравање радника од стране руководиоца (вертикални мобинг) мада се може говорити и о мобингу од стране колега (хоризонтални). Постоје и случајеви мобинга од стране радника чија је "жртва" руководиоца. Мобинг је релативно скоро препозната појава. У регулативи ЕУ се налази од 1989. године (Директива бр. 391. и Резолуција из 2001.).

-НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЈА ПРИВРЕДНОГ РАЗВОЈА СРБИЈЕ, 2006-2012.

Национална стратегија привредног развоја Србије, 2006.-2012., је документ Владе Републике Србије усвојен новембра 2006. године, који је поставио следеће циљеве националног развоја за период до 2012. године: генерални циљ је раст привреде од 7% годишње који треба да омогући постепено смањивање јаза у развијености у односу на ЕУ, пораст стандарда и смањење незапослености, боље искоришћавање људских, материјалних, природних и геостратшких предности, ефикасније спровођење тржишних реформи и брже укључивање земље у европске интеграционе процесе.

-НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЈА ЗАПОШЉАВАЊА ЗА ПЕРИОД 2005-2010-

Овај документ Владе Републике Србије, усвојен априла 2006. године, представља прву националну стратегију запошљавања у Србији. Стратегија уважава три основна циља из Лисабонског документа ЕУ (пуна запосленост, повећање квалитета и продуктивности рада и постизање друштвене кохезије и укључености у

тржиште рада) али и нужност специфичног приступа у решавању овог проблема у нашем друштву. Стратегија наводи следеће приоритете: помоћ у тражењу посла и превенција дугорочне незапослености, подршка предузетништву и унапређење климе за отпочињање пословања, промовисање адаптивности радника и предузећа за промене, обезбеђивање више и квалитетнијег улагања у људски капитал, раст понуде рада и подршка активном старењу, подршка равноправности полова у погледу запошљавања и зарада, борба против дискриминације посебно погођених група, унапређење финансијских подстицаја да би се рад више исплатио, значајно смањење неформалног рада, подршка професионалној и географској мобилности, подршка страним директним инвестицијама и инвестиционом активирању домаће штедње усмереним ка одржавању и креирању запослености и смањивање разлика између регионалних тржишта рада.

У оквиру Националне стратегије запошљавања за период 2005.-2010., утврђен је Национални акциони план запошљавања (НАПЗ) за период 2006.-2008. којим се утврђују мере и активности за реализацију стратегије у циљу повећања нивоа запослености, пружања подршке запошљавању, смањења незапослености и превазилажења проблема на тржишту рада

-НЕВЛАДИНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ-

Невладине организације су удружења грађана организованих у циљу побољшања одређених услова живота и решавања одређених проблема од заједничког интереса, као што су : здрава животна средина, заступање интереса појединих група (често мањина и маргинализованих група), хуманитарна помоћ, едукација, развијање културе толеранције, мира и ненасиља ... Карактеристике ових организација су: оснивају их сами грађани, формирају се на добровољној бази и често делују захваљујући волонтерима, одвојене су од државе, не постоје примарно ради стицања профита већ пре свега ради утицаја на друштво и стварања одређених промена, не учествују директно у борби за власт. Ове организације имају различите називе: непрофитни сектор, трећи сектор, добротворни сектор, добровољни сектор.

-ОДРЖИВИ РАЗВОЈ-

Одрживи развој је развој који задовољава садашње потребе друштва, али тако да води рачуна о рационалном коришћењу ограничених ресурса како се не би довело у питање њихово коришћење од стране будућих генерација.

Светска комисија за животну средину (World Commission on Environment and Development) позната као Брунтлендова комисија (Bruntland Commission) објавила је извештај под називом "Наша заједничка будућност" у коме је указала на опасност од економије која не води рачуна о регенерацији ресурса на нашој планети. Комисија је дефинисала одрживи развој као развој којим се испуњавају потребе садашњих генерација али на такав начин, да се не ускраћују могућности будућим генерацијама да задовоље своје потребе. На Конференцији УН одржаној у Рио де Жанеиру 1992. донета је Препорука 21 којом се указује на одрживо управљање ресурсима. Посебно се наглашава улога локалних власти за одрживи развој (Препорука 28, локална агенда).

-ОРГАНИЗАЦИЈА УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА- (ORGANIZATION OF UNITED NATIONS-OUN)

Организација уједињених нација-ОУН је међународна организација основана 1945 године у циљу, пре свега, очувања мира у свету будући да су тадашње генерације осетиле страхоте два светска рата. Као што је у Повељи УН наведено, циљ организације је очување мира у свету, успостављање сарадње и пријатељских односа свих земаља света, заједничко решавање проблема на принципима једнакости и равноправности свих народа, поштовања суверенитета држава и поштовања основних људских права и слобода. Упркос бројних критика УН су, током протеклих година, дале значајан допринос промоцији основних људских права и слобода, борби против глади и сиромаштва, борби против болести, заштити животне средине, заштити најугроженијих група и решавању акутних проблема широм света.

Организацију, која тренутно има 192 чланице, чини мрежа од преко 30 организација које чине Систем УН, међу којима су посебно значајне специјализоване агенције УН:

1. Међународна организација рада (International Labour Organization-ILO),
2. Организација за исхрану и пољопривреду (Food and Agriculture Organization-FAO),
3. Међународна организација за просвету, науку и културу (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization-UNESCO),
4. Светска здравствена организација (World Health Organization-WHO),
5. Међународна банка за обнову и развој (International Bank for Reconstruction and Development-IBRD),
6. Међународно удружење за развој (International Development Association-IDA),
7. Међународна финансијска корпорација (International Finance Corporation-IFC),
8. Међународни монетарни фонд (International Monetary Fund-IMF),
9. Међународна организација за цивилно ваздухопловство (International Civil Aviation Organization-ICAO),
10. Светска поштанска унија (Universal Postal Union-UPU),
11. Међународна унија за телекомуникације (International Telecommunication Union-ITU),
12. Светска метеоролошка организација (World Meteorological Organization-WMO),
13. Светска туристичка организација (World Tourism Organization-WTO),
14. Међународна организација за интелектуалну својину (World Intellectual Property Organization-WIPO),
15. Међународни фонд за пољопривредни развој (International Fund for Agricultural Development-IFAD),
16. Организација за индустријски развој (United Nations Industrial Development Organization-UNIDO).

Главни органи организације су: *Генерална скупштина, Савет безбедности, Економски и социјални савет, Старатељски савет, Међународни суд правде и Секретеријат* на челу са *Генералним секретаром* (Бан Ки Мун). Символи организације су: амблем (мапа света оивичена маслиновом граном) и застава плаве боје са амблемом у средини.

-ПРОЦЕС СТАБИЛИЗАЦИЈЕ И ПРИДРУЖИВАЊА-

ЕУ је, од 1999. године, према земљама Западног Балкана (Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Македонија, Црна Гора, Србија) започела креирање новог приступа који се заснива на регионалној сарадњи, слободној трговини и политичком дијалогу и назван је Процес стабилизације и придруживања. У Солуну 2003. године је прецизирано да Процес подразумева:

- билатералне споразуме између Европске Комисије и државе ради оцене напретка земље у извршавању одређених реформи,
- развијање привредних односа у региону и привредне сарадње са Европском Унијом у великом броју области,
- успостављање финансијских инструмената, посебно програма Заједнице који су намењени стабилизацији и развоју региона (од 2007. КАРДС програм ће бити замењен ИПА програмом).

По овом концепту земље кандидати за придруживање ЕУ треба да прођу кроз шест фаза које представљају припрему за придруживање Унији, то су: израда Студије изводљивости, преговорање о стабилизацији и придруживању, потписивање Споразума о стабилизацији и придруживању, подизање кандидатуре за чланство, вођење преговора о приступању и пријем у чланство.

-РЕВАНДИКАТИВНИ ЗАХТЕВИ СИНДИКАТА-

Ревандикативни (или ревиндикативни) захтеви синдиката су захтеви који се тичу основних економско-социјалних права запослених: повећање надница, скраћење радног времена, заштита на раду. Ови захтеви су били карактеристични за почетне фазе синдикалне борбе.

-РЕПРЕЗЕНТАТИВНОСТ-

Репрезентативност је представљање, замењивање, заступање. Репрезентативним удружењима или организацијама запослених, послодаваца или неких других група сматрају се она удружења/организације која, пре свега, представљају *значајан* број чланова, на основу чега добијају легитимитет деловања и заступања.

По *Закону о раду*, Републике Србије из 2005. године синдикат се сматра репрезентативним: 1. ако је основан и делује на начелима слободе синдикалног организовања и деловања; 2. ако је независан од државних органа и послодаваца; 3. ако се финансира претежно из чланарине и других сопствених извора; 4. ако је уписан у регистар у складу са законом; 5. ако има потребан број чланова на основу приступница: у репрезентативном синдикату код послодавца треба да буде учлањено најмање 15% запослених од укупног броја запослених код послодавца; у репрезентативном синдикату за територију Републике Србије, односно јединице територијалне аутономије или локалне самоуправе, односно за грану, групу, подгрупу или делатност треба да буде учлањено најмање 10% запослених од укупног броја запослених у грани, групи, подгрупи или делатности, односно на територији одређене територијалне јединице.

По *Закону о раду*, Републике Србије из 2005. године удружење послодаваца сматра се репрезентативним: 1. ако је уписано у регистар у складу са законом; 2. ако је у

удружење послодаваца учлањено 10% послодаваца од укупног броја послодаваца у грани, групи, подгрупи или делатности, односно на територији, одређене територијалне јединице, под условом да ти послодавци запошљавају најмање 15% од укупног броја запослених у грани, групи, подгрупи или делатности, односно на територији, одређене територијалне јединице.

-САВЕТ ЕВРОПЕ- (COUNCIL OF EUROPE-CE)

Савет Европе је најстарија европска политичка организација, основана 1949. године. Савет је настао као део тежњи европских земаља за међусобним повезивањем у послератној Европи (Европски покрет) у атмосфери полемике између тзв федералиста и унионист о будућности Европе. Из истих идеја, нешто касније ће почети и формирање ЕЗ односно данас ЕУ. Савет је одвојен од ЕУ али ниједна од земаља ЕУ није постала њена чланица а да претходно није била чланица Савета Европе.

Савет тренутно окупља 47 земаља. Последња земља, примљена у чланство Савета Европе је Црна Гора (мај 2007. године).

Циљеви организације су: заштита људских права, развијање парламентарне демократије и владавине права, стандардизација законодавне праксе и промоција свести о европском идентитету заснованом на заједничким вредностима. Са променама у земљама источне и централне Европе (21 земља из централне и источне Европе) и циљеви Савета су допуњавани новим: праћење стања људских права у пост комунистичким земљама, помоћ у консолидацији политичких, законских и конституционалних реформи које треба да прате економске промене, промоција know how у следећим областима: заштита људских права, развој локалне демократије, образовања, културе и очување природног окружења. На самиту одржаном у Варшави, 2005., усвојена је политичка декларација и акциони план за задатке у наредним годинама: промоција заједничких фундаменталних вредности, оснаживање сигурности грађана Европе, борба против тероризма, организованог криминала и трафикинга, ојачавање кооперације интернационалних и европских организација.

Органи Савета су: *Комитет министара*, састављен од 47 министара и њихових пуномоћника; *Парламентарна скупштина* која има 630 чланова а чине је делегације националних парламената чија бројност зависи од величине земље. Скупштина је подељена у пет политичких група: група социјалиста, група европских народних партија, алијанса либерала и демократа за Европу, група европских демократа и група обједињене европске левице; *Конгрес (конференција) општина и региона*; *Европски суд за људска права*; *Комесар за људска права* (независна институција која постоји од 1999.) и *Секретаријат*

Савет је донео преко 200 конвенција. Конвенције нису правна акта већ имају апелативни карактер, тј позивају државе да своје национално право прилагоде садржају конвенције. Осим држава чланица, конвенције могу усвајати и друге земље.

-СВЕТСКА БАНКА- (WORLD BANK)

Светска банка је међународна финансијска организација која је основана 1945. године, са циљем пружања финансијске и техничке помоћи земљама широм света како би обновили своје, ратом разорене привреде. Банка није банкарска институција у класичном смислу јер њу заправо чини неколико институција: Међународна банка за обнову и развој (International Bank for Reconstruction and Development-IBRD), Међународно удружење за развој (International Development Association-IDA), Међународна финансијска корпорација (International Finance Corporation-IFC), Мултилатерална агенција за гарантовање инвестиција (Multilateral Investment Guarantee Agency-MIGA) и Међународни центар за решавање инвестиционих спорова (International Centre for Settlement of Investment Disputes-ICSID) које свака на свој начин доприносе реализацији задатака Банке.

Банка у свом чланству има 185 земаља, које на основу свог уписаног капитала, имају право на дугорочне, некомерцијалне, зајмове који су намењени искључиво развоју: инфраструктуре, образовања, здравственог система, социјалних услуга, комуникација и других области чији развој треба да допринесе смањењу сиромаштва и подизању животног стандарда свих грађана.

Србија је наследила чланство у Светској банци од бивше југословенске државе која је била једна од земаља оснивача Банке.

-СВЕТСКА СИНДИКАЛНА ФЕДЕРАЦИЈА- (WORLD FEDERATION OF TRADE UNIONS-WFTU)

Светска синдикална федерација-ССФ је основана 1945.године и окупила је синдикате из 55 земаља. Данас федерација у свом чланству има синдикате из 130 земаља, што чини преко 129 милиона чланова. Многе међународне синдикалне организације су такође чланови ССФ-а.

Федерација је основана по моделу Уједињених нација са циљем да окупи радне људе широм света, организоване у синдикате, ради борбе против свих видова фашизма и изградње света без рата и социјалне неправде (остваривање права радних људи на организовање, забрана свих видова дискриминације, право на рад и адекватну зараду, социјална заштита). Први расцеп у федерацији је настао због разлика у ставовима у вези Маршаловог плана обнове Европе, тако да је федерација је у једном периоду окупљала углавном државне синдикате из комунистичких земаља Источне Европе. Распадом комунизма организација се окренула синдикатима земаља Трећег света и њиховој борби против империјализма, расизма и сиромаштва.

ССФ има консултативни статус при Економском и социјалном савету ОУН.

Седиште организације је у Прагу, Република Чешка.

-СВЕТСКА КОНФЕДЕРАЦИЈА РАДА- (WORLD CONFEDERATION OF LABOUR-WCL)

Светска конфедерација рада-СКР је основана 1920. године као Међународна федерација хришћанских синдиката-МФХС (International Federation of Christian Trade Unions-IFCTU) која је окупљала синдикате везане за демохришћанске партије у Европи. МФХС је шездесетих година започела процес десекуларизације који је

довео до промена у идеологији и промену имена Међународне федерације хришћанских синдиката у Светску конфедерацију рада, 1968.године. Од тада се конфедерација посебно окреће синдикатима у земљама Трећег света. Конфедерација је окупљала 144 синдиката из 116 земаља света (подаци из октобра 2001. године) и имала преко 26 милиона чланова. Престала је да постоји удруживањем са Међународном конфедерацијом слободних синдиката МКСС (International Confederation of Free Trade Unions-ICFTU) у Међународну конфедерацију синдиката -МКС (International Trade Union Confederation-ITUC), новембра 2006. године.

Циљеви за које се конфедерација залагала су били борба за радне услове у којима су кључни људи а не профит.

Седиште организације је било у Бриселу, Белгија.

-СОЦИЈАЛНА АГЕНДА-

Социјална агенда је документ ЕУ из области социјалне политике који се односи на период 2005.- 2010. и чији је мото *"социјална Европа у глобалној економији - посао и шансе за све"*. Документ полази од проблема који, још увек, потресају многе европске земље – неадекватна стопа запослености, сиромаштво одређених друштвених група, неједнакост и дискриминација, који стварају потребу изградње јединственог тржишта како би сви грађани Европе осетили шансе слободне конкуренције и технолошког напретка. Програм треба да допринесе унапређењу политике у области: запошљавања, социјалне заштите и социјалне укључености, услова рада, недискриминације, једнакости полова. Предвиђени инструменти за достизање ових циљева су бројни, међу њима се налази и социјални дијалог, као начин заједничког тражења и решавања проблема.

-СОЦИЈАЛНО-ЕКОНОМСКИ САВЕТ (ЕКОНОМСКИ И СОЦИЈАЛНИ САВЕТ)-

Социјално-економски савет је тело трипартитног састава у кога улазе представници власти, репрезентативних синдиката и репрезентативних удружења послодаваца. Савети се оснивају са циљем да се успостави социјални дијалог социјалних партнера (пре свега радника и послодаваца) око економских и социјалних питања од заједничког интереса. У састав савета могу да уђу и други заинтересовани субјекти: експерти из појединих области, нво, представници организација и удружења која представљају различите партикуларне интересе друштва или могу да допринесу дијалогу. Савет најчешће има саветодавну улогу и своја мишљења и ставове доставља појединим органима власти.

Савети се оснивају на националном, регионалном и локалном нивоу и данас постоје у великом броју земаља, пре свега у земљама са јаким социјалдемократским снагама. Најстарији Социјално-економски савет је Економски и социјални савет Француске, основан још 1925. године.

-СОЦИЈАЛНИ ДИЈАЛОГ-

Социјални дијалог је систем механизма, институција и односа које успостављају релевантни социјални партнери (синдикати и послодавци) и држава ради усаглашавања различитих интереса и мирног решавања конфликта. Циљ

социјалног дијалога је усаглашавање различитих парцијалних интереса како би се у друштву успоставио или очувао социјални мир, а тиме допринело општем друштвеном развоју.

Шире, под социјалним дијалогом се подразумева, друштвени процес којим се стварају нови облици партиципативне, консесуалне демократије, која почива на укључивању низа организованих интересних група у процес одлучивања и решавања друштвених конфликта.

Услови за успостављање социјалног дијалога су бројни и крећу се од постојања демократске атмосфере у друштву, плурализма, стабилне власти, поштовања права на организовање, постојања репрезентативних организација радника и послодаваца, транспарентности у раду институција, организација и државних органа, до опште опредељености за решавање друштвених проблема дијалогом и оспособљености актера за његово вођење.

Социјални дијалог може бити:

бипартитни - двострани дијалог који се успоставља, најчешће, између запослених и послодаваца,

трипартитни - тространи дијалог који се успоставља између запослених, послодаваца и владе,

трипартитни плус - дијалог запослених, послодаваца и владе, у који се укључују и друге заинтересоване организације и удружења (потрошачи, пензионери, професионалне организације, нво).

-СОЦИЈАЛНИ ПАКТ-

Социјални пакт је интересни социјални компромис, програм или стратегија, настали као резултат социјалног дијалога партнера око одређене групе питања. Социјални пактови су резултат процеса колективног преговарања. Пактове неки разликују од колективних уговора по томе што су општијег карактера, третирају макро економска и макро социјална питања и имају програмски, стратешки значај.

Могу бити трипартитни, бипартитни, мешовити.

Најпознатији социјални пактови су потписани у Ирској, Словенији, Италији, Португалу.

-СОЛИДАРНОСТ-

Солидарност представља односе у једној заједници засноване на хуманим вредностима, који се испољавају у међусобној везаности, одговорности, сарадњи и бризи за добробит свих чланова. Појам добија посебно на значају са развојем радничког покрета. Радничка солидарност се односи на саосећање, разумевање и помоћ међу радницима и произилази из њиховог истог друштвеног положаја и сличних социјално-економских интереса. Солидарност је једна од основних вредности и циљева социјалдемократске политике.

-СИНДИКАТ-

Синдикати су самосталне, добровољне, релативно масовне, организације у које се удружују запослени ради заштите својих права и интереса везаних, пре свега, за рад. Настали су 40. година 19. века, у периоду након индустријске револуције, која је довела до поделе на власнике-послодавце и невласнике-раднике. У својој, век и

по, дугој историји синдикати су прошли кроз више фаза развоја које карактеришу њихове различите друштвене позиције, различите методе које су користили, различите идеје којима су били инспирисани. Најчешће се помињу четири фазе у развоју синдикалног покрета:

- прва, која обухвата период од настанка првих радничких организација до краја 19. века и коју карактеришу тешки услови за рад синдиката, често и забране синдикалног организовања и елементарни захтеви које су синдикати постављали;

- друга, која обухвата период од краја 19. века до Другог светског рата, током тог периода синдикати су постали јаке и признате радничке организације али међусобно веома разједењене, инспирисане различитим идејама.;

- трећа, након Другог светског рата до деведесетих година двадесетог века, представља период релативне равнотеже снага рада и капитала, односно синдиката и послодаваца и карактерише је бројност и разноликост синдикалних организација; посебан положај су добили синдикати и социјалистичким земљама будући да су постали инструмент државне власти;

- и четврта, савремена, коју карактерише пре свега процес технолошке и економске глобализације света и потреба међународног повезивања запослених у циљу ојачавања њихових позиција у односу на глобализовану економију.

Циљеви синдикалне борбе се могу свести на следећа питања: зараде, услови рада и живота, сигурност рада и социјална сигурност и укључивање у процесе одлучивања. Циљеви су се током времена мењали и развијали, од борбе за основна питања зараде и радног времена до савремених питања радничке партиципације и осетљивости за посебне, често маргинализоване групе.

Функције синдиката у друштву су: пре свега, заштита економских и социјалних интереса радника, напори за укључивање радника учешће у управљање на микро и макро плану, синдикално предузетништво, информисање и образовање радника и утицај на политичке одлуке.

Синдикати могу бити организовани на струковном, гранском и територијалном принципу (локални, регионални, национални, међународни).

-СТРАТЕГИЈА ЗА СМАЊЕЊЕ СИРОМАШТВА-

Стратегија за смањење сиромаштва је документ Владе Републике Србије, усвојен октобра 2003. године, који представља средњорочни развојни оквир усмерен на смањење кључних облика сиромаштва у Србији. Циљ стратегије је стварање услова за пружање шанси сваком појединцу да обезбеди егзистенцију себи и својој породици.

-ТРАНСПАРЕНТНОСТ -

Транспарентност означава јавност, видљивост рада државних органа, организација, установа, предузећа. Право грађана на истините информације о раду органа и организација од општег интереса је карактеристика демократских друштава и најбоља превентива корупцији, самовољи и узурпацији.

-ТРАНЗИЦИЈА -

Транзиција се (најчешће) односи на процес преласка једног друштва из централно планске привреде у отворену, тржишно оријентисану привреду, односно на

промене које су се дешавале, и још се дешавају, у бившим социјалистичким земљама након распада социјализма. Будући да се ради о различитим земљама и сам процес има низ специфичности али се генерално може говорити о два модела: модел *шок терапије* који подразумева брзу либерализацију тржишта, брз процес приватизације, увођење конвертабилности, рестриктивна социјална давања... и модел *градуализма* који подразумева постепено либерализовање економије, значајну улогу државе, социјалне програме...

-ФЛЕКСИГУРНОСТ-

Флексигурност је нови приступ социјално-економском положају запослених у високо развијеним земљама. Приступ полази од чињенице да се у условима све веће конкуренције, која је резултат глобализације и потреба за структурним прилагођавањем привреда, не могу избећи технолошки вишкови, али се може изградити нови систем заштите радника. Флексигурност се односи на политику која покушава да обезбеди и флексибилност тржишта и сигурност радника мерама које не спречавају укидање радних места већ обезбеђују да радници који изгубе посао пронађу други, у што краћем року, а у међувремену примају доходак. Претпоставке за реализацију ове политике су: социјални консензус, одговарајућа регулатива, формирање фондова за политику активног тржишта рада, улагање у едукацију, обуку и трајно учење радника.

-УДРУЖЕЊЕ ПОСЛОДАВАЦА –

Удружење послодаваца је самостална, демократска, независна, организација (удружење) у коју се послодавци добровољно удружују ради представљања, унапређења и заштите својих пословних интереса

-ЦИВИЛНО ДРУШТВО-

Са увећањем сложености модерног грађанског друштва и напредовањем представничке демократије, расте потреба за већим активирањем грађана ради утицаја на власт, њене контроле и учествовања у решавању друштвених проблема. Укупност разноврсног ангажовања и деловања грађана у функцији општег добра назива се цивилним друштвом. Цивилно друштво обухвата разне организације, као што су: невладине организације, хуманитарне организације, феминистичке групе, разне асоцијације, синдикате, друштвене покрете, бизнис асоцијације, заступништва... и њихов допринос решавању друштвених питања од ширег значаја.

-ШТРАЈК-

Штрајк је колективна акција радника, односно прекид рада радника са циљем да се изврши притисак на послодавце и државу, ради заштите заједничких интереса и права. Штрајк је крајње средство борбе радника и обично се користи када се исцрпу сва остала средства.

Врсте: фронтални, штрајк изненађења, испрекидани штрајк, ротирајући, штрајк упозорења, штрајк ревности...